

הש"ס מצרייחא דמזותה משתשקע החמה עד שתכלה רגל מן השוק, מאי לאו דאי כזמה הדר מדליק לה וצעינן נמי שיעור, ומשנה הש"ס לא, דאי לא מדליק מדליק, אבל כזמה אזקו"ל וגם לא צעינן שיעור, אי נמי לשיעורא, דמ"מ לכחילה צעינן שיעור, דהיינו שצריך להניח שמן כשיעור, אבל אם כזמה אין זקו"ל.

אוצר החכמה

אבל עכ"פ בקס"ד הו"י סבר הש"ס דכזמה אין זקוק לה ואי צעינן שיעור, תלוי זה בזה, וא"כ אין ראיה כ"מ ראה כלל, כזמה שרצה להוכיח מקו' הש"ס דע"כ לומר דאף אם לא צעינן שיעור מ"מ אם כזמה זקו"ל, דז"א דלמ"ד דכזמה זקו"ל לדידה צדאי צעינן שיעור וכדברי האצנ"ו ודוק היטב כ"ו.

הגה

ומה שהצא כ"מ מהאצנ"ו דכיוצא מצטל ההדלקה, הרי גם אני הצאתי שם את דבריו, אבל כמוצא שהוא מיירי דוקא למסקנת הש"ס דשיעור מעכב, וצעינן שיהא בשעת ההדלקה צמורה שיעור שמן לחצי שעה, וצלא"ה לא יצא יד"מ, ולכן ה"ה כשמכבה הנר צאמצע ההדלקה מצטל ליה להדלקתו, דהיינו דחשוב כאילו לא הדליק כלל מלכתחילה כשיעור הראוי, משא"כ לקס"ד דהש"ס דלא צעינן שיעור, ומכיון שהדליק יצא יד"מ, הדבר פשוט דאין הכיוצא יכול לצטל ההדלקה, דהרי הכיוצא אינו עושה רק שיהיה חשוב כאילו לא הדליק לכחילה כשיעור, וממילא אם אין צריך שיעור, הרי גם הכיוצא אינו פוסל זה וכמש"כ האצנ"ו צענמו צסי' תק"ד סקיי"ח שהעמקתי לעיל, ופשוט.

סימן כ"מ

בירור יסודי בהיקף גדול ברין אכילה וטעימה לפני עשיית המצות.

בתוכן: ישוב דברי המג"א ברין טעימה ולימוד לפני עשיית המצות בכמה דוכתי, הנראין כסותרין / מבאר בכמה סברות חומר קריאת המגילה משאר מצות לענין טעימה / וחומר הטעימה לפני קריאת הלילה מקריאת היום / שקו"ט בדברי הרוקח ריש להתענות על מצוה החביבה / - דין טעימה לפני נטילת לולב, ובפרט ביום הראשון / מחלק בין הנוטל בבוקר לנוטל לפני הלל / - דין טעימה לפני ק"ש / שקו"ט בדברי המהרש"א והרעק"א בריש ברכות האוסרין מדינא למעום לפני ק"ש / מנהג אנש"מ שלא למעום לפני ברכה"ת וק"ש גם קודם עלוה"ש / - דעת היעב"ץ דלכתחילה אין למעום אפילו לפני מצות הקלות כקריאת שמו"ת, ואם חלש לבו אפילו ממדת חסידות אין להחמיר בכל המצות גם לפני התפלה / ומנהג החסידים [בעלזא] בזה / - דין טעימה לפני הדלקת נ"ח / המנהג להחמיר בה כדי להדליק בתחילת זמנה / ויש להקל בממתיך שיתאספו ב"ב או שיבא המדליק / - דין הטעימה לפני ספירת העומר / וגם היא מצוה בתחילת זמנה משום תמימות / ושקו"ט ברין אכילה לפני ע"י שומר וקריאת השמש / מבאר דבכל המצות שמצותן בתחילת זמן יש להחמיר בהן גם בטעימה, ושלא לאכול אפי' ע"י שומר, אי לא דצריך להמתין בלא"ה / - מבאר דטעימה לפני בדיקת חמץ קיל טפי מבמה טעמים / - מבאר דין הטעימה לפני תקיעת שופר / כמה טעמים במנהג העולם להקל בה / קצת לימוד זכות על אלו שאוכלין [הרבה] לפני תק"ש / מבאר דאיסור טעימה אינה רק בהגיע זמנה ולא לפני כלל / - דיני אכילה וטעימה לפני המילה ופדה"ב, וחתן לפני החופה.

ראש חודש אדר תשמ"ח לפ"ק

אלפי שלומים מגבתי מרומים וברכות מרובים בלי מצרים יחילו על ראש אהובי החתן היקר תמים במעלות ובמדות טובות מופלג בתורה וחסידות ירו"ש למדן ושקדן נפלא חו"ב טובא מיל"ח כש"ת כמר אברהם צבי הכהן כ"ץ נ"ו.

אחדשה"ט באה"ר:

מכתבך מגילה עפה מלאה וגדושה בתורה וחסידות האירה מול פני ונתמלאה הציט אורה זו תורה, ומאוד שמחתי לקראתה, והיה לי מענוג גדול ולמשגשג נפש לקרות דברך הנעימים הנאמרים צדינה והשכל צטוטו"ד,

וצפרט צראותי רוח צינתך הן צגמ' חוס' והן צהלכה וגם צחסידות, ויה"ר שתמשין צדרך זה לעלות צמעלות התורה והחסידות עד אין שיעור.

והצדה הגם שכתבת צכמה ענינים, עכ"ו צצחי לענות לך על חד מנהגן, וצמה שחתמת אפתת, צדצר הלכה צענין איסור טעימה לפני עשיית המצוה, שהוא ענין המתפשט צכמה ענפים צכל מצוה ומצוה, - ואתה צזה שואל כענין שכצר עומדים כעת צצחך ל' יוס לפני ימי הפורים הצעל"ט, צדנת גם צענין טעימה לפני קריאת המגילה, - והרצית להקשות צהשכל ודעת צצחירת הדינים צין מצוה למצוה, וגם צמה דמצואר צפוסקים דמועיל שומר להציקו כדי שיוכל

לאכול [עו] משנה צרורה סי' רל"ה ס"ק י"ח], משא"כ צנר חנוכה ומגילה לא מצינו דיהיה מותר לכתחילה לאכול ע"י שיעמיד שומר, [עו] צמ"צ סי' תרנ"ז ס"ק ט"ז].

ודע לך חצי שנה זמן זמנים טובה שאני נצרך מאוד כדי טעימה לפני עשיית המצוה שלא מצאתי בה דבר צרור לחלק בין הנושאים, למה צמ"צ וז מקילין וצמ"צ אחרת מחמירים בה יותר, וכעת שנחמיר ממך בה אמרתי אחרת ואולי אמנא איזה דרך ומצוא לחלק בין הדברים לתת טעם לשבת בכל מצוה ומצוה, - ובאמת צריכים לזה חיבור מיוחד, וכמוכן שאין לי כעת פנאי לזה, ועכ"ז אנסה לכתוב בקיצור ראשי פרקים בכל מצוה ומצוה מה שנראה עפ"י הלכה איך יש לנהוג בהן.

אוצר החכמה

(א) כמה הערות ע"ד המג"א שפותר א"ע בכמה דוכתי בענין טעימה לפני עשיית המצוה.

ראשית דבר מוטל עלינו ליישז דברי המג"א שמפיו אנו חיינ, אשר דבריו סותרים עצמם בה, דבסי' רל"ה ס"ק ד' כ' המג"א דטעימה צעלמא שרי לפני קריאת שמע [ומשמע מדבריו דלא רק חלי שעה לפני ק"ש אלא ה"ה בהגיע זמן ק"ש] והגם דדעת התרה"ד בסי' ק"ט דאפילו טעימה אסור מדאמרין צמ" (צרכות ד' ע"ז) לא יאמר אדם אוכל קימנא ואשתה קימנא וכו' ואפשר משום דהו דאורייתא חמירא טפי וכו' ומ"מ נ"ל דאין להחמיר בטעימה צעלמא וכמ"כ סי' תל"א וכו' עכ"ל המג"א, - וכן החיר הטעימה בסי' תל"א סק"ד גבי צדיקת חמץ.

הרי דצק"ש וצדיקת חמץ החיר המג"א לטעום לכתחילה ושאין להחמיר בו, ואילו בה' מגילה בסי' תרנ"ז סק"ז על מה שכתב המג"א דאסור לאכול קודם שישמע קריאת המגילה אפילו התענית קשה עליו כתב המג"א הגם דהתרה"ד אסר אף טעימה מ"מ הרמ"א שינה לשון התרה"ד דרק אכילה אסורה, דהרי טעימה מותרת אף צק"ש וחמץ וכמ"כ במגילה, - ועכ"ז מסיק המג"א דמ"מ אין להקל אלא לצורך גדול ע"ש, - ודבריו אלו נע"ג שהחיר טעימה במגילה צק"ז מק"ש, וצק"ש החיר לכתחילה וצמ"צ לא החיר רק לצורך גדול.

ויותר מזה קשה דהמג"א בה' מגילה שם החיר ללמוד לפני קריאת המגילה ולא אסרה כמו שאסרה צדיקת חמץ, ואילו טעימה לפני צדיקת חמץ החיר לכתחילה, וצמ"צ לא החיר רק לצורך גדול.

וכן קשה ממ"כ המג"א גבי נטילת לולב בסי' תרנ"ז סק"ד בה' דכתב המחבר דאסור לאכול קודם שיטלנו, כתב הוא משמע דטעימה צעלמא שרי כמ"ש רל"א וס"ק רל"ז וסי' תל"א, אך מדברי החוס' [סוכה מ"ו ע"ז ד"ה אחריו שהק' על ר"ח שמטבל בה צאמרוג ואח"כ נפק בה, מאחר דאי דף ל"ח דלריך להפסיק אפילו צאמנע סעודתו כמ"כ

דאסור להחמילן מוכח דטעימה אסור דאל"כ הו"ל לשנויי דר"ח טעימא צעלמא טעים, ויש לדחות דלשון מטביל משמע דרך טיבול בצעודה ונ"ע עכ"ל המ"א, - הרי דלא צריא ליה להמג"א דטעימה מותרת, - ואולי י"ל דמה שהניח המ"א צ"ע הוא רק ליישז הקושיא, הא לדינא ס"ל דטעימה מותרת.

גם ק"ל ע"ד המג"א בה' חנוכה סי' תרע"ז סק"ה שז' שם וטוב להדליק קודם אכילה דמשמע מדבריו דאין אסור לאכול לפני הדלקת הנרות, - ומ"ש משאר מצות כלולב ומגילה דאסור לאכול, ודוחק לומר דכוננו לטעימה.

וכן צ"ע בדברי המג"א בצדיקת חמץ בסי' תל"א שהחיר הטעימה לכתחילה, ולמה לא החמיר בה כמו במגילה.

גם יש לעיין בדברי המג"א בסי' תפ"ט ס"ק י"א דאין אסור אכילה לפני ספירת העומר, שלא הזכיר כלל דטעימה מותרת, ולריך להצין מאי שנה מצות ספירה מק"ש ונטילת לולב.

(ב) מבאר בכמה אנפין למה החמירו בטעימה לפני קריאת המגילה יותר מבקריאת שמע ושאר מצות - וגם דאינו מועיל ביה שומר.

ראשית ארשום מה שמצאתי דבר חדש באשכול, והוא מקור נאמן לדברי המג"א שאסור לטעום לפני קריאת המגילה, דבה"ש שני וחמישי ר"ש פ"ג נתן האשכול טעם לתענית אסתר, וז"ל ואני הכותב אומר שלא נתקן התענית אלא שיהיו זריזים למקרא מגילה לשמעה ולא יתעסקו באכילה וכו' עכ"ל, - וא"כ מאחר דחקנו שיתענו כל היום משום מקרא מגילה, פשוט הדבר דאין לטעום לפני הקריאה.

והגם דבדואי לא נקטינן כדבריו גרידא, דהרי גם כשחל פורים ביום א' מתענין ביום ה' שלפניו, וכן בירושלים הגם שקורין המגילה צט"ז עכ"ז מתענין צ"ג, ולפי טעם האשכול לא היה לן להתענות אז, הרי דלא צריא לן כדבריו, מ"מ שפיר י"ל דגם טעמו נכון עכ"פ, ויש לחוש גם לטעמו, ולא לטעום לפני קריאת המגילה, והוא מקור ויסוד לדברי המג"א.

ועוד י"ל דטעמו של המג"א שהחמיר במגילה ולא החיר לטעום לפני קריאתה רק לצורך גדול, כמ"כ צאליה רבה שמאחר שעומד אחר התענית חיישין שאם נחיר לו לטעום מידי ימשך לאכול יותר ויצא לידי פשיעה, לכן החמירו בו גם לאסור טעימה צעלמא ע"ש.

אלא שהאליה רבה הק' ע"ז מדברי המהרי"ל גבי תענית צבורים שמתענין ביום ה' י"ז ניסן כשחל פסח בשבת, והחיר להם לטעום לפני צדיקת חמץ, הרי שהחיר לטעום אף לאחר התענית, ומ"ש לפני קריאת המגילה ע"ש.

ול"נ דלק"מ דצמ"צ בצדיקת חמץ דהטעימה מותרת

[אוצר החכמה]

דמ"מ אסור משום דלר"ך להקדים קריאתה לכל דבר, ולכן כש"כ דאין לאכול סעודה לפני קריאתה ואפילו שומר אינו מועיל משום דלר"ך להקדים קריאתה.

עוד נראה לתת טעם נכון למה שהחמיר המג"א בקריאת המגילה יותר מבק"ש, להנהגה לכאורה לר"ך ציבור אמאי לא החמירו בטעימה לפני קריאת שמע כדעת התרה"ד שהוכיח כן מש"ס ברכות דף ד' ע"ג דמפורש שם דאף טעימה אסורה, דאיתא שם חכמים עשו סייג לדבריהם כדי שלא יהא אדם צא מן השדה בערב ואומר אלך לביתי ואוכל קימעה ואשתה קימעה ואישן קימעה ואח"כ אקרא ק"ש ואחפ"ל וחוטפתו שינה ונמצא ישן כל הלילה, אבל אדם צא מן השדה בערב נכנס לבהכ"נ אם רגיל לקרות קורא ואם רגיל לשנות שונה וקורא ק"ש ומחפ"ל ואוכל פתו ומצרך וכל העובר ע"ד חכמים חייב מיתה וכו' עכ"ל הש"ס, - הרי להדיא דאפילו אוכל קימעה ואשתה קימעה שהוא טעימה בעלמא אסורה.

אמנם נראה דס"ל להפוסקים דאין מדברי הש"ס שום הוכחה לדברי התרה"ד דהש"ס לא קאמר רק דמשו"ה תקנו חכמים שיקרא ק"ש לפני חלות דאילו היה זמנו לכתחילה כל הלילה אז היה אדם צא מן השדה ואוכל קימעה ושותה קימעה ואישן קימעה, שסומך שיש לו זמן כל הלילה לקרות ק"ש, ועי"ז חוטפתו שינה ואישן כל הלילה, לכן תקנו חכמים שלא תהא זמנו כל הלילה רק עד חלות, ושזי ליכא חשש זה, דכיון שאין זמנו כל הלילה לא יסמוך עוד לאכול ולשתות ולישון, דמורא יעלה על ראשו שיאחר זמן שתקנו חז"ל לקרות ק"ש לפני חלות, אלא ילך לבהכ"נ ויקרא ק"ש בתחילת הלילה, והו כונת הש"ס, אבל אינו מצוה צבירה כלל שאסרו הטעימה.

אלא מה שיש כן ללמוד מדברי הש"ס הוא, דאי לא תקנו חכמים שתקנו לקרות ק"ש לכתחילה עד חלות, אלא דזמנה היה לכתחילה כל הלילה אז יש לחוש שיצא לאכול קימעה ולשתות קימעה ולישון קימעה ותחטפנו שינה ואישן כל הלילה ויצטל ממנו ק"ש, דמאחר דזמנו כל הלילה יסמוך שיש לו זמן ויצא לידי מכשול, ורק לאחר שתקנו בק"ש דזמנו לכתחילה עד חלות שזי ליכא חשש כנ"ל.

ומעתה בשלמא בק"ש דנפסק בשו"ע סי' רל"ה ס"ג כחכמים שזמנה לכתחילה עד חלות וממילא ליכא חשש שאם יאכל קימעה וכו' עי"ז ישן כל הלילה שהרי מורא יעלה על ראשו שלא יאחר זמן של חלות, ומשו"ה אין לאסור הטעימה שהטעימה לא תציאו לידי מכשול כדציארנו, וע"כ שפיר פסק המג"א דהטעימה מותרת.

משא"כ בקריאת המגילה שלא תקנו חכמים שיקראנה קודם חלות אלא זמן קריאתה כל הלילה, א"כ שפיר איכא למיחוש שאם נחירו לטעום יאכל קימעה וישתה קימעה ואישן קימעה ותחטפנו שינה ונמצא ישן כל הלילה, ויאחר

תמיד לכן גם כשחל צדיקת חמץ לאחר התענית לא אסרו הטעימה בשביל שחל לאחר התענית, משא"כ צפורים שכמעט תמיד חל קריאת המגילה לאחר התענית לכן לא רצו להחיר צו לטעום, שמאחר שהוא עומד אחר התענית חיישין שמה ימשך לאכול יותר, ומשום כן לא החיר המג"א רק לצורך גדול.

אלא דלפי טעם זה נמצא דבעיה"ק ירושלים תוצ"א שקורין המגילה בט"ו, שאין קריאת המגילה אחר התענית יהיה מותר לטעום לכתחילה לפני קריאת המגילה אף שלא לצורך גדול.

עוד נראה ליתן טעם לשבח למה החמיר המג"א יותר במגילה מבשאר מצוות שלא לטעום לכתחילה, דשאני מגילה משאר מצוות דמצינו שמגילה דוחה כל המצוות, וכלשון המחבר בסי' תרפ"ו ס"ב שאין לך דבר שנדחה מקרא מגילה מפניו וכו' עליו הרמ"א וכל זה לא מיירי אלא בדאיכא שהות לעשות שתייהן אבל אם א"א לעשות שתייהן אין שום מצוה דאורייתא נדחית מפני מקרא מגילה ע"ש, - מתבאר מזה דעדיפותיה דמקרא מגילה הוא בזה שיש להקדימו לפני כל המצוות, והיינו דמשום פרסומי ניסא תקנו חז"ל להקדים קריאת המגילה, - ולכן י"ל דמאחר דאנו רואין דרצון חז"ל שתקדים קריאת המגילה בכל מה דאפשר, ה"ה דאין לטעום כלום לפני קריאתה, הגם דבטעימה ליכא חשש שימשך באכילה עד שיצא לידי פשיעה, מ"מ ע"כ הטעימה מאחר קצת את קריאתה, ורצון חכמים להקדים קריאתה בכל מה דאפשר.

אלא דלפי טעם זה נמצא דכשיושב ומצפה שיצא הקורא לקרוא המגילה, שבין כך ובין כך לא יקרא עד שיצא הש"ך וכיוצ"ב, אז יהא מותר לכתחילה לטעום דלא שייך הטעם לאקדומיה, - אלא דעכ"ז י"ל דמאחר דכבר אסרו הטעימה לא חלקו זה ובכל אופן אין לטעום לכתחילה, וצ"ע בזה.

אבל עכ"פ הרווחנו בשני הטעמים יחד, דאף בירושלים שלא שייך טעמו של הא"ר כנ"ל, מ"מ שייך טעם השני דמצוה לאקדומי קריאת המגילה בכל מה דאפשר, - וכן באופן שלא שייך טעם השני כגון שיושב וממתין לקריאת הש"ך, מ"מ שייך טעמו של הא"ר שאין לטעום מחשש שימשך לאכול ויצא לידי פשיעה, - אלא דעכ"ז עדיין צ"ע מה יהיה הדין בירושלים וגם יושב וממתין לקריאת הש"ך שלא שייך שני הטעמים האם יהא מותר לטעום, או נאמר בזה לא פלוג, וצ"ע בזה.

ועפ"י דברינו אלה יתיישב היטב גם מה שהקשית דלמה לא הזכירו הפוסקים דיועיל להעמיד שומר לאכול לכתחילה גם בקריאת המגילה כמו דמועיל אפילו בקריאת שמע דאורייתא כמו שפסק במ"ב, ולכאורה יפה הקשית, - אמנם עפ"י נחא דשאני קריאת המגילה, דאסרו ביה אפילו טעימה בעלמא הגם שלא שייך ביה שיצא לידי פשיעה,

ומן קריאת המגילה, וע"כ שפיר החמיר זה המג"א יותר מבק"ש ולא החיר לטעום רק לצורך גדול, - ובאמת גם מדברי התרה"ד מתבאר דכש"כ שיש להחמיר בקריאת המגילה מבק"ש מטעם דזמנה כל הלילה, [ועי' להלן אות ו' מה שישנו עפ"י ד' אלה קו' הגרעק"א ע"ש].

(ג) ביאור בדברי המג"א שהקיל בלימוד לפני קריאת המגילה, הגם שהחמיר בה במצימה.

א"ל דעדיין נ"ע דהמג"א זה"ל מגילה שם כתב דלא חסרו במגילה ללמוד משהגיע זמנה כמו גבי דדיקת חמץ משום דאיידי דחציצה לא אחי למפשע ע"ש, - ואילו לפי מה שביארנו בדעת המג"א דמשו"ה חסור בטעימה משום דנריך לאקדומי לכל דבר אף דלית ביה חשש פשיעה, א"כ לכאורה ה"ה דהו"ל למיסר ללמוד לפני קריאת המגילה כדי להקדים קריאת המגילה בכל מה דאפשר, הגם דליכא למיחוש לפשיעה.

אמנם נראה ליישב הדבר על נכון, דהנה לכאורה קשה ע"ד המג"א איך קאמר דמוחר ללמוד לפני קריאת המגילה הלא אי' בגמ' מגילה דף ד' ונפקק בשו"ע סי' תרפ"ז ס"ז דמבטלין ת"ת לקריאת המגילה וכש"כ דאין לשבת ללמוד כשהגיע זמנה, - אמנם נראה פשוט דלק"מ דבדואי כונת המג"א צבגון שעומד וממתין לקריאת הש"ך צביהמ"ד או אפי' צביתו דמוחר לו ללמוד עד עת קריאתה, ולא חיישין שמה ימשך בלימודו כמו דחיישין צדיקת חמץ, משום דאיידי דחציצה לא אחי למפשע, - וממילא כיון דליכא למיחוש לשמא יפשע שוב מחויב הוא ללמוד דאסור לו להתבטל מת"ת.

ומעתה לק"מ מטעימה דגם בטעימה ביארנו די"ל דאינה אסורה רק כשנריך לילך לקרות, המגילה הא אם ממתין לקריאת הציור וכיוצ"כ שפיר י"ל דמוחר לטעום, ואפילו אי נימא דאין לטעום אף צממתין משום לא פלוג כמש"כ לעיל, מ"מ טעם זה הרי לא שייך בלימוד, שאם אין חשש שמא יפשע שוב מחויב הוא ללמוד, ולא מסתברא לאסור הלימוד משום לא פלוג בעת שהוא מחויב ללמוד.

יותר ע"כ הרי בטעימה איכא נמי טעמא אחרינא, סברת הא"ר הג"ל שמאחר שעומד אחר התענית אם נחיר לו לטעום ימשך ואכלל יותר ויפשע, - וטעם זה לא שייך בלימוד, וע"כ שפיר חילק המג"א בין טעימה ללימוד ודוק.

(ד) טעם נוסף לאסור לטעום לפני קריאת המגילה עפ"י ד' הרוקח דיש להתענות על מצוה חביבה.

ערי"ף בטעמא דמילתא דהחמיר המג"א שלא לטעום לפני קריאת המגילה רק בצורך גדול, עפ"ימ"כ צרוקת הגדול ה' אירוסין ונישואין סי' שג"ג באה"ד וז"ל מה שמתענין החתנים עד לאחר הצרכה מלאכי באגדה מפני

שמנה חציצה עליהם כדרך שעושין חסידים הראשונים - שהיו מתענין על מצוה החציצה כגון לולב ושאר דברים - וכו' עכ"ל, - ובדואי דכונת הרוקח דמצוה הצאה מזמן לזמן כלולב וכיוצ"כ שמחמת שהוא רק אחת בשנה ע"כ חציצ הוא יותר על האדם ומתענה עליה כדי להראות חציצתו ותשוקתו לקיים המצוה חזק בהגיעה זמנה.

וכן הוא צמנות מגילה מאחר שבדואי חציצה עליו קריאתה שצאה אחת בשנה וכמש"כ המג"א הנ"ל, וכדאיתא בגמ' מגילה כ"א ע"ז דצמגילה אף חרי קלי משתמע ביה אידי דחציצה, ובדואי יש להתענות עליה כדברי הרוקח, וע"כ שפיר החמיר ביה המג"א יותר מבק"ש לחוש לדעת התרה"ד דגם טעימה אסורה ואין לטעום לפני קריאתה רק לצורך גדול, והיינו שחלוש לבו ולא יוכל לכוין לקריאת המגילה כראוי, וכש"כ אם הוא נריך להמתין הרבה לקריאת הש"ך דיש להקל, - הא בלא"ה אין לטעום, וצפרט צמנות חציצה כזו בדואי יש להתענות עליה.

(ה) מיישב בכמה אנפין מנהגינו דלפני קריאת המגילה בלי"ה מקפידין שלא לטעום בל"ה, - משא"כ לפני קריאתה בבוקר אין מקפידין על"ה.

ועפ"י יחייש מנהגינו לפני קריאת הלילה נוהגין שלא לטעום כלום, משא"כ בבוקר אין מקפידים שלא לשחות [קאוה] לפני התפילה הגם דעדיין לא קראו את המגילה, וכן הנשים הממתנות צבתייהם לקריאת בעליהן אין נמנעות מלטעום מידי לפני ששמעו את המגילה, - וקריאת היום הלא י"א דהוא עדיפא, שהוא מדברי קבלה, משא"כ בלילה לא הוי רק דרבנן, ויותר היה לנו להחמיר ביום מצלילה, - אמנם לפי דברי הרוקח ניחא דדוקא בלילה שכבר עברה שנה שלא שמע קריאתה הו"ל מצוה חציצה ומתענין עליה, לא כן בבוקר שכבר שמע מצערב י"ל דשוב הוי כשאר מצות שאין מתענין עליה ומוחר לטעום מידי לפני עשייתה.

וכן מתבאר לן מדברי השדי חמד שאציא להלן אות ו', דהגם שהחמיר שלא לטעום לפני נטילת לולב, מ"מ לא החמיר זה רק צב' ימים הראשונים, והוא כדברינו דענין החציצות לא שייך רק צפעם הראשונה, משא"כ צשאר ימים הו"ל כשאר מצות שהטעימה מותרת בהן, (ויס' צ' חסוד כיום א' משום ספיקא דיומא) וכן י"ל בקריאת המגילה בבוקר דכיון שכבר שמע מצערב שוב אין מקפידין שלא לטעום בבוקר לפני קריאתה.

ופשוט דגם לפי טעם הא"ר הנ"ל מוכן היטב מה שבקריאת הבוקר אין מקפידים שלא לטעום, דדוקא בלילה אחר התענית יש להחמיר שלא לטעום שמא תמשך אכילתו, משא"כ בבוקר.

וערי"ף טעם פשוט מה דאין מקפידין בבוקר שלא לטעום, דמאחר דעדיין לא התפללו שחרית ומכיון שנוהגין

להתענות עליה כמש"כ הרוקח, א"כ כש"כ צמנות לולב
דבדאי מצוה חציצה הוא כמש"כ מפורש ברוקח שם, ע"כ
שפיר מסתברא דיש להחמיר בה כדעת התרה"ד דגם טעימה
אסורה לפני נטילתה, ומשו"ה הניח המג"א דין זה צ"ע,
דהגם דבק"ש התיר הטעימה מ"מ שזולב שהוא מצוה חציצה
יש להחמיר בה יותר כנ"ל.

וכן מנאמי בשדי חמד מערכת ד' מינים אות כ"ב
שכתב וז"ל ומ"מ אף אם מעיקר הדין מותר כבר פשט
המנהג להחמיר בשני ימים ראשונים שאין שותים שום משקה
משעלה עמוד השחר קודם שיצרכו על נטילת לולב, וכן הביא
שם משו"ת צשמים ראש [יש ספיקות צאמיחת הספר שיש
אומרים שהוא מזויף ע"י צספר שם הגדולים וצשו"ת פרשת
מרכי להגר"מ צינעט זצ"ל סי' ה' שהאריך לערער עליו
ע"ש] סי' ע"ד שהחכם דרש שאסור לאכול ולטעום שום
דבר קודם נטילת לולב וכו' ואף דטעימה בעלמא אין
בה איסור אמנם ראוי לכל ירא שמים לחצב המצוה שלא
להקדים לה דבר, וחלושים שא"א להם להמתין וכו' מותרים
לשמות ולטעום דבר מועט וכו' עכ"ל ע"ש.

וגם צספר רוח חיים (להגר"מ פלאגי זצ"ל) סי' תרנ"ב
לאחר שהביא דברי הרוקח כתב עליו וז"ל נראה כי נכון הוא
שלא לשמות קאווה וכדומה צאמורת קודם שיצרך על מצוה
נטילת לולב כי היו מקיימים המצוה על הנזם, ולא מציע
כשכבר היה להם לולב קודם התפילה כי צלא"ה מצריין קודם
תפילה ואז איכא איסור לאכול צלא"ה משום לא תאכלו על
הדם ואסור לאכול קודם תפילה, אלא אפילו שלא היה להם
לולב כי אם לאחר תפילת שחרית דאז צלא"ה הם מותרים
לאכול, עכ"ז היו נוהגים שלא לאכול ושלא לשמות שום דבר
עד שיצרכו ע"מ נטילת לולב, וכן בכל המצוות, והיינו טעמא
משום חיצוב מצוה שלא יפנה ימין ושמאל והיה לו היסח
הדעת מהמצוות והוא דבר נאה ומתקבל, ועי' מה שכתבתי
בעניוטי צספר הק' נפש חיים מערכת ח' ד"ה חציצה מצוה
אות ב' יעש"צ צס"ד, עכ"ל.

הרי דגם הם כתבו דאף דמדינא שרי לטעום מ"מ
נוהגין שלא לאכול שום דבר לפני עשיית המצוה, משום
חציצת המצוה.

[ולפי"ד הרוקח והפוסקים הנ"ל יש לישב קושיית המג"א
מדברי התוס' ואין ראיה ממעשה דר"ח כלל, דאע"ג דמדינא
שרי לטעום עכ"ז שפיר הקשו התוס' על ר"ח היכי טיבול צה
לפני שנטל הד' מינים הלא מאחר דמדינא יש עכ"פ להפסיק
צאמצע הסעודה א"כ צודאי שר"ח החמיר ע"ע להתענות על
מצוה חציצה זו, אצל צאמת מדינא שרי לטבול צה דלא הו
רק טעימה].

ובבר כתבתי לעיל אות ה' דלפי"ז י"ל דדוקא צב' ימים
הראשונים שייך צהו מצוה חציצה, לא כן צשאר
הימים כבר אינו כ"כ חציצ, ואין נוהגין להתענות עליה,

לקרות המגילה רק לאחר תפלת שחרית, וממילא לפני התפילה
עדיין אינו מוטל עליו ממש לקרות אז המגילה, ע"כ אין
מונעים מלשמות אז, דמה שמתענין על דבר מצוה הוא כדי
להראות חציצתו ותשוקתו להמצוה שאינו עושה שום דבר
טרם יעשה אותה, וע"כ י"ל דזה לא שייך רק צומן שכבר
הגיע הזמן שעומד לעשותה, לא כן כשצריך עדיין להתפלל.

[אלא דלפי"ז ה"ה צליל פורים לפני תפלת מעריב שעדיין
מוטל עליו להתפלל יהא מותר לטעום, והא דהחמיר המג"א
ולא התיר רק צורך גדול, י"ל דאיידי דוקא צש"א להמתין
לתפלת הציצור אלא יכול עתה להתפלל ולקרות המגילה תיכף,
ולכן אסור לו לטעום מיד].

וגם לפי"ד האשכול הנ"ל [צריש אות ב'], אין מקום להחמיר
שלא לטעום רק צקריאת הלילה דכל התענית נתקן
משום קריאת המגילה דלילה, משא"כ צצוקר שלא הנהיגו
להתענות שפיר מותר לטעום כמעיקרא דדינא.

וגם לפי מה שכתבתי לעיל דמה שאין לטעום לפני קריאת
המגילה הוא משום שלא יאחר תחילת זמן קריאתה
וא"כ צקריאת הצוקר שצריך עדיין להתפלל וממתין צלא"ה
לתפילת הציצור לא שייך טעם זה, ומותר לטעום לפני התפילה.

וצרי"ד לחלק צין קריאת הלילה לקריאת היום, עפי"ד
הנל"ח ריש צרכות על הא דא"י צמשנה משעה
שהכהנים נכנסין לאכול צתרומתן, וז"ל ואף שאסור לאכול
משהגיע זמן ק"ש וכו' אולי הכהנים מותרים לאכול צתרומתן
אז אפילו צומן ק"ש כיון שאכילת צרומה מצוה הוא כעובד
עבודת צהמ"ק והרי ר' טרפון ציטל זמן צית המקדש צשציל
אכילת צרומה וכו' עכ"ל עי"ש, - וא"כ צשלמא צלילה
דעדיין אין מצוה לאכול דהרי סעודת פורים שעשאה צלילה
לא יא, ע"כ שפיר שייך להחמיר שלא לטעום, משא"כ צצוקר
מאחר דיש מצוה לאכול, לכן הגם שאין אוכלין לפני התפילה,
מ"מ שחיה שנוהגין צה תמיד, אין להחמיר צה עתה יותר
לאסרה מאחר שמצוה איכא צצבר.

(ו) מבאר דין הטעימה לפני נטילת לולב ודברי המג"א
והאחרונים בזה.

ועתה נבוא לצאר דברי המג"א צסי' תרנ"ב גבי מצוה
נטילת לולב שהתיר הטעימה, ושז נחקשה צה מכח
דברי התוס' שהק' על ר"ח שהטביל צה הרי דס"ל לר"ח
דטעימה אסורה, וכתב הוא לישב דר"ח איירי צפת, והניח
צ"ע, - הרי דלא התיר צצירור, ומ"ש מק"ש ושאר מצוות
שהתיר צפשוטות לטעום לפני עשייתן, וכבר כתבתי די"ל דלא
הניח המג"א צ"ע רק את קושייתו, אצל לדינא ס"ל דטעימה
מוותרת.

צרם לפי מה שציארנו דמשו"ה החמיר צמג"א צמגילה
שלא לטעום רק לצורך גדול משום דצמצוה הצציצה נוהגין

אמנם נראה לפני דברי ה"ה מאיר הנ"ל דס"ל דכל שרץ להפסיק באמצע, אף הטעימה אסורה, נמצא דה"ה בק"ש דקימ"ל בסי' רל"ה דאם התחיל פוסק, לאסור לטעום לפני ק"ש וזהו כשיטת התורה ד שהציא המג"א, ודלא כמסקנת המג"א ושאר אחרונים שהתירו הטעימה לפני ק"ש.

וכן מנאחי בתוספת רעק"א ריש זרכות אות ג' שתמה ע"ד המג"א שהתיר לטעום לפני ק"ש, והוא חלק עליו וז"ל בהרע"ב ד"ה עד שיעלה כו' אסור לסעוד, וכ"כ החוס' דף ד' ע"ב עלה דברייתא שלא יאמר אדם אוכל קימעה מכאן משמע שמעשה שהגיע זמן ק"ש של לילה שאין לו לאכול סעודה עד שיקרא ק"ש ויתפלל, ודייק מזה המג"א סי' רל"ה דדוקא סעודה אסור אבל טעימה שרי, אבל תמוה לי דא"כ למאי נריב ללמוד כן מצרייתא זו, הא משנה ערוכה הוא פ"א דשבת מ"ב מפסיקים לק"ש, וא"כ מכש"כ דאין מתחילין, אלא ודאי מוכח דכונתם לאסור אף טעימה וס"ל דלא יאכל קימעה משמע אף דבר מועט, ואף דהתוס' נקטו בלשונם לסעוד ע"כ דחיק ומוקי אנפשיה דלא בדקדוק כחצו הכי, וכן נראה בדעת המהרש"א בריש מרילתין בתוס' ד"ה משעה שהעני, שמקשי הא משהגיע זמן ק"ש אסור להתחיל בסעודה כדלקמן דף ד', הקשה מהרש"א דאמאי לא הקשו כן על מחני' דמשעה שהכהנים נכנסים לאכול בתרומתן, ותירץ די"ל דה"ק משעה שהכהנים היינו שומתרים לאכול בתרומה ואין להם טומאה עוד עי"ש, ואי ס"ל למהרש"א כהמג"א אין המחלה לקושימו, דעל מחני' ליכא קושיא די"ל לאכול היינו עראי משו"ה הקשו על הברייתא דקתני משעה שהעני נכנס לאכול פתו משמע דזהו סעודתו, אע"כ דס"ל למהרש"א בדעת החוס' כשיטת התה"ד דאף טעימה אסור מכת הוכחתו הנ"ל וכו' עכ"ל הרעק"א, - ועי' עוד בתפארת ישראל שם שהציא מה שפלפל בזה עם הגאון הרעק"א, והרעק"א השיבו וחיזק דבריו הראשונים עי"ש.

ונראה ליישב קו' הרעק"א ע"ד המג"א מדברי המהרש"א, עפ"י מה שכתבנו לעיל בסוף אות ב' לבאר דברי הש"ס זרכות דף ד' דמכיון דתקנו חכמים שיקרא ק"ש קודם חלות שוב ליכא למיחוש שיאכל קימעה וכו' וישן כל הלילה מאחר שרץ הוא להזהר לקרות קודם חלות, הא בלא"ה שפיר איכא למיחוש שיאכל קימעה וכו' וישן כל הלילה ע"ש, - וממילא דוקא לדעת חכמים שקימ"ל כוונתיהו דמלות ק"ש להתחילה עד חלות הטעימה מותרת שהרי לא יבא על ידה לידי מכשול כנ"ל לא כן לדעת ר"ג דזמן ק"ש להתחילה כל הלילה שפיר י"ל דגם טעימה אסורה שיש לחוש שע"י שיאכל קימעה יבא לישון כל הלילה.

ומעתה המהרש"א שקוצצ והולך ע"ד המשנה בריש זרכות מאימתי קורין את שמע צעריה משעה שהכהנים נכנסין לאכול בתרומתן, שקאי נמי אליבא דר"ג, ע"כ לא יכול המהרש"א לאוקמא באוכל תרומה צעריה בעלמא,

וכדמשמע בשדי חמד, - וכן כתב נמי בספר זיכורי יעקב סי' תרנ"ב סק"ה דביום א' יש להחמיר שלא לטעום ולא בשאר ימים, ומטעם אחר דביום א' הוא לאוריייתא עי"ש.

וגם בחיי אדם כלל קמ"ח סט"ו החמיר להתחילה בטעימה וז"ל ומי שחלש לבו ואין יכול להמתין כ"כ מותר לטעום קודם, דדוקא באכילה גורין שמה ישכח משא"כ טעימה בעלמא, אבל מי שאינו חלש יחמיר אף בטעימה עכ"ל, וכן כתב במשנה ברורה סי' תרנ"ב סק"ו דטעימה בעלמא מדינא שרי מ"מ אין להקל ביה אם לא לצורך גדול ע"ש, (אמנם הם לא חילקו בין יום א' לשאר הימים משמע דס"ל דלא שנה).

ובעיוני בספרים מנאחי בספר בית מאיר סי' תרנ"ב שחידש חידוש גדול וכתב ע"ד המ"א וז"ל כתב המג"א משמע דטעימה בעלמא שרי אך מדברי תוס' סוכה מ"ו ע"ב מוכח וכו' ר"ח דאירי ציו"ט ב' לכן שפיר מקשה על תוס' אבל לדינא נראה לפי שיטת רוב הפוסקים שהצאיתי סי' רל"ב שקוצרין דזה תלוי בזה דכל היכא דהדין להתחיל באיסור אף דאיכא שהות מפסיק, אף טעימה אסור וכקושית הגמ' שבת דף ט' ע"ב ודלא כשיטת ר"ת שמתלק להמסקנא א"כ הכא ציו"ט א' אפשר לאסור נמי טעימה, וכה"ג בריה קודם תקיעת שופר ודוק, עכ"ל - הרי דס"ל להצ"מ דכל שרץ להפסיק באמצע, אף הטעימה אסורה, ומשום כן אחר הטעימה הן נטילת לולב והן בתקיעת שופר.

ולמעשה נראה פשוט דהעיקר כדברי המג"א ושאר פוסקים דטעימה מותרת מדינא לפני נטילת לולב, אלא דעכ"ז בודאי יש להחמיר [עכ"פ צב' ימים הראשונים] להתענות עליה ולא לטעום כלום, וכן נוהגין המדקדקין במלות, - ובפרט שאין צעשייתה שהיית זמן בודאי נכון שלא לטעום כלום לפנייה.

ואם נריך להמתין הרבה עד שיציאו את הד' מינים [כמו שנהוג אללינו בצעלזא שהחסידים ממתינין לצרך על ד' מינים של כ"ק מרן אדמו"ר שליט"א] אז אם קשה לו להתענות שיש לו חלישת הלב, ובפרט אם זה יפריע לו מלימודו בודאי יש להקל בזה, - הא בלא"ה בודאי יש להדר שלא לטעום, - וכש"כ אלו שנוהגין לצרך על ד' מינים לפני קריאת ההלל בודאי יכולים להקל לטעום בצוקר אם התענית קשה להם, [ועוד שהרי אללם בצוקר הו' כעדיין לא הגיע זמן המזוה, מאחר שנוהגין שלא ליטול הלולב בצוקר, וכמו שכתבנו לענין טעימה קודם קריאת המגילה לפני תפלת שחרית].

(ז) דין טעימה לפני קריאת שמע בערב ובבוקר ולפני ברכה"ת.

בבר הצאיתי לעיל דברי המג"א להתיר טעימה לפני קריאת שמע צעריה הגם דדעת התרומת הדשן סי' ק"ט נראה לאסור עכ"ז הסיק להיתר.

אלא דאנו מקילים דקשה להטענות עד לאחר התפילה, וכש"כ בשבתות וימי"ט וצפרט בדורותינו החלושים, - לכן מחמירים אכן עכ"פ לומר צרכה"ת וק"ש לפני הטעימה, כדי לקיים מאמר הקרא לא תאכל על הדם לא תאכלו עד שתתפללו על דמכם, עכ"פ במקצת, ושלא יהא לגמרי אותי השלכת אחר גוי' ע"כ מקפידים לאמר צרכה"ת וק"ש לפני הטעימה, - משא"כ אם קם לפני עמוד השחר שעדיין לא הגיע זמן התפילה ומותר לאכול מדינא דשו"ע וכש"כ לשמות, א"כ למה מקפידים שלא לשמות לפני צרכה"ת, - צרם לפי מה שביארוני ניהא דהגם דהטעימה מותרת לפני עשיית המצות, מ"מ יש להחמיר שלא לטעום כלום וכדברי היעב"ץ, ע"כ אין שומים עד אחר צרכת התורה, דגם צרכה"ת מנזה הוא ולכתחילה אין לטעום לפניה, - וזה לא שייך לומר שלבו חלש, דזמן מועט לוקח לו אמירת צרכה"ת, ע"כ צודאי דיש לנהוג כן, וצפרט בצוקר שיש ליתן כל ראשית לו יתצרך ולהתחיל היום בעבודת השי"ת ולא בשמות קאווה, ע"כ צודאי נכון הדבר שלא לטעום כלום לפני אמירת צרכת התורה וק"ש, גם לפני עלות השחר.

(ח) איסור טעימה לפני התפילה חמורה, ועכ"ז יש להתירה לחלושים - ומנהג חסידים [בעלזא] בזה.

ויתר ע"כ ראיתי חידוש גדול בדברי היעב"ץ שם שגם צדין טעימה לפני התפילה דאסורה משום לאו לא תאכלו על הדם ואותי השלכת אחר גוי' ומצואר צשו"ע דרך מים מותר לשמות לפני התפילה הא טעימה בעלמא אפילו שמת שאר משקין אסורין, וכדמצואר להדיא ברמב"ם דאף הטעימה אסורה, וכן פשוט לכל, - כחצ הוא שם צריש התשובה וז"ל ואף בתפלת השחר דחמירא טובא דאית ציה נמי משום דלא תאכלו על הדם, משמע דלטעימה לא חיישין, לא מביעא מיא בעלמא דשרי לכתחילה, אלא אפילו הטעימה נראה דלית ציה קפידא כולה האי, כדפסקין במטעמת דאינה צריכה צרכה, ואינה אלא ממדת חסידות להזהר צה, ודבר ראוי והגון הוא לאדם הצריא וכו', ומסיק לבסוף דמאן דחלש לציה ולא מצי לאמחזי אפילו חסידות ליכא, וגבי תפלה נמי וכו' ואדרבה הכי עדיף אי לא מייחצא דעתיה בלא"ה, כי היכי דיהא לצו שלם ודעתו מיושבת עליו בתפלתו וקריאתו, והדברים צרורים פשוטים ומצוארים ומסורים ללצ נצון עכ"ל ע"ש, - הרי דאין להחמיר רק למי שלא יכלל איתו, הא בלא"ה הו"ל חומרא דאחי לידי קולא שצכל עת עשיית המצוה יהא לצו הומה מתי אגמרנה ואוכל לטעום, ותהיה עשיית המצוה עליו כמשא, - הא בלא"ה אלא שצטוח לצו שלא יפריענו, צודאי מצוה גדולה למנוע א"ע מלטעום כלום לפני עשיית כל המצות כדברי היעב"ץ.

ובין נהגו תמיד אלל חסידים וגם צבעלוצא שגדולי החסידים שהיו גדולים צתורה ויראי השם

דהרי לר"ג שפיר י"ל דגם טעימה אסורה כנ"ל, לכן הצריך המהרש"א ליישב צאופן אחר דוק צה, ונעי' צל"ח צ' ע"צ חוס' ד"ה משעה שהעני וכו' שכתב צה דבר נאה ע"ש].

אמנם למעשה מאחר דהטו"ז והמג"א החירו לטעום לפני קריאת שמע, וכמו שהוכיח המג"א מלשון התוס' וכן משמע מלשון הטור שכתב דאסור לקצוע סעודתו משהגיע זמן ק"ש, משמע דטעימה מותרת, וכן דייקו הפוסקים מלשון הש"ס - ואח"כ אוכל פתו, - משמע דרק פת אין לאכול לפני ק"ש הא טעימה מותרת, וכן פסק בפשיטות במשנה צרורה צסי' רל"ה ס"ק ט"ז וצשאר פוסקים, ע"כ צודאי מעיקרא דדינא שרי לטעום לפני ק"ש, - ומ"מ צודאי דהמחמיר צה תע"צ מאחר שהפוסק הגדול הרעק"א דעתו להחמיר צה, וכן משמע דעת הצית מאיר.

וצר מן דין הלא צודאי לכו"ע יש הידור שלא לטעום לפני עשיית המצוה כמש"כ צשו"ת יעב"ץ ח"א סי' מ' שצכל המצות יש למנוע מלטעום משום דזריזין מקדימין למצות ואפילו צמנות קלות כקריאת שמו"ת וכש"כ לפני קריאת ההלל ע"ש, - וכש"כ דכש"כ צק"ש.

אלא דכמוצן דכ"ז רק למי שלבו חזק ומניעת הטעימה לא תעכצנו מללמוד ולהתפלל ולעשות המצוה כראוי ע"כ צודאי דבר נכון הוא להחמיר שלא לטעום לפני עשיית כל המצות, לא כן למי שלבו חלש צודאי טוב יותר שיטעום מידי ויוכל לקיים המצוה וללמוד ולהתפלל כראוי וצכונה הראויה, וכמו שהסיק שם צשאלת יעב"ץ וז"ל ופשוט שכל זה אינו אלא למי שיוכל לעשות כן, אצל מאן דחלש לציה ולא מצי לאמחזי אפילו חסידות ליכא, וגבי תפלה נמי, ואדרבה הכי עדיף אי לא מייחצא דעתיה בלא"ה, כי היכי דיהא לצו שלם ודעתו מיושבת עליו בתפלתו וקריאתו, והדברים צרורים פשוטים ומצוארים ומסורים ללצ נצון עכ"ל ע"ש, - הרי דאין להחמיר רק למי שלא יכלל איתו, הא בלא"ה הו"ל חומרא דאחי לידי קולא שצכל עת עשיית המצוה יהא לצו הומה מתי אגמרנה ואוכל לטעום, ותהיה עשיית המצוה עליו כמשא, - הא בלא"ה אלא שצטוח לצו שלא יפריענו, צודאי מצוה גדולה למנוע א"ע מלטעום כלום לפני עשיית כל המצות כדברי היעב"ץ.

ומזה תהיה לנו מקור נאמן מה שנוהגין חסידים ואנש"מ שאף שמקילין לשמות קאווה לפני התפילה מחמת חלישת הלצ מ"מ מקפידים שלא לשמות לפני צרכת התורה וקריאת שמע, והרי מדינא אין מן הצורך להקפיד ע"ז דהרי טעימה מותרת לפני צרכה"ת וק"ש אף דהוי מ"ע דאורייתא, - וצשלמא אם כבר עלה עמוד השחר וחייב כבר צתפלה אז יהיה אפשר ליתן טעם וצצבא שלא לטעום לפני ק"ש וצרכה"ת, דמאחר דאנו מקילין לשמות קאווה לפני התפילה שמעיקרא דדינא אסור אפילו לשמות לפנייה חוץ מן המים,

מופלגים, ניווי להצחורים החלושים שיטעמו לפני התפילה, וצפרט צימי"ט שהתפלה נמשכה עד סמוך לערב, וטוב עשו בעמם להקל בזה כי לאו קולא הוא אלא חומרא ומיקון גדול כדי שיוכלו להתפלל כראוי.

אמנם רע עלי המעשה אשר כל העולם ניזון ומקילים ואוכלים לפני התפילה בסמכם ואמרם שצבעלזא אוכלים לפני התפילה, - ושקר ענו צפיהם ותלו צוקי סרוקי צגדולי התורה והיראה וצפרט שידוע שצבעלזא הקפידו מאוד על כל תג ותג שצשו"ע יותר משאר מקומות, ואין יבוא להקל ח"ו בדבר חמור כזה שאמרו ע"ו ואותי השלכת אחר גויך, אבל האמת לא תהא נעדרת שצבעלזא לא הקילו בזה ח"ו, רק החמירו בו כנ"ל לחלושי הלכ שטעמו לפני התפילה, וצפרט צבעלזא שהעניות היה גדול והצחורים לא אכלו כל היום רק מעט מן המעט ממה שנחמו להם שם, משו"ה הורו שם להחלושים לטעום מידי לפני התפילה כדי שתהא תפלתם צרורה צנונה הראויה כנ"ל, אבל חס מלהזכיר שהקילו בזה ח"ו, - וע"כ צודאי מי שלצו חזק וצריא ומניעת הטעימה לא תפריענו מלהתפלל צודאי אסור לו לאכול ולטעום מידי לפני התפילה.

(ט) בדין טעימה לפני הדלקת נר חנוכה, - מבאר דינן להחמיר בה דמצוה להדליק בתחילת זמנו, אי לאו בשצריך להמתין בל"ה.

ועתה נעתיק עממינו לדברי המג"א צסי' תרע"ב סק"ה שכתב וטוב להדליק קודם אכילה, (מנהגים), וקשה ע"ד צשתים, ראשית אכילה משמע סעודה, וסעודה לכאורה מדינא אסורה כמו בכל המצוות ולמה כתב רק דטוב להדליק קודם אכילה, ושנית למה לא החמיר גם בטעימה כמו שהחמיר צמגילה.

ברם קושיא השניה לק"מ לפי מה שציארנו לעיל דשאני מגילה שהוא לאחר התענית וכדברי הא"ר, וגם שאני מגילה שדוחה כל מצוות שצחורה לכן החמירו שלא לטעום לפני קריאתה, משא"כ הדלקת נ"ח דלא שייך ביה הני טעמי שפיר מותר לטעום.

אמנם לפי דברי הרוקח ושאר פוסקים שהצאיתי דנוהגין להתענות על המצוות הצציות, ומשו"ה החמיר בהן המג"א, א"כ ה"ה דהיה לו להמג"א להחמיר צהדלקת נ"ח שהוא צודאי מצוה חצצה, - ואין לחלק ולומר צדעת הרוקח דרק צמצות דאורייתא כמצות לולב וקדושי אשה שאיירו בזה מקרי מצוה חצצה לא כן צנ"ח דרבנן, - שתי תשובות צדבר ראשית הלא צבר הצאיתי לעיל דברי היעב"ץ שכתב דאפילו צמצוה קלה דרבנן יש למנוע מלטעום לפנייה, ושנית הלא מצוה צמג"א סי' תרצ"ב סק"ו דקריאת המגילה הוי ג"כ מצוה חצצה הגם דהוא רק דרבנן וצפרט קריאת הלילה דאיירי ביה המג"א, הרי דגם צמצוה דרבנן יש להחמיר.

אלא דעכ"ז היה אפשר לומר דהגם דמצוה נ"ח הוי מצוה חצצה, מ"מ לא מקרי חצצה רק צלילה הראשונה שצבר עברה שנה שלא הדליק, לא כן מליל צ' ואילך לא הוי עוד חצצה כ"כ ואין מחענין עליה, וכמו שציארנו לעיל גצי מצות לולב דרק צ' ימים הראשונים מקרי חצצה, - ואולי י"ל יותר דמאחר דהדלקת נ"ח המה ח' לילות בזה אחר זה לכן שוב אינה נקראת מצוה חצצה כלל לענין זה, ושאני מצות ד' מינים הגם שנוהגת שצעה ימים מ"מ לא הוי דאורייתא רק צ' ימים הראשונים לכן מקרי מצוה חצצה, כן אפשר לומר.

אמנם אין דעתי נוחה צכל זה, והסצרה נותנת להחמיר שלא לטעום לפני הדלקת נ"ח כמו צמגילה הן משום חצצת המצוה והן משום פרסומי ניסא, וכן ראיתי נוהגין חסידים ואנש"מ להתענות עליה שלא לטעום כלום עד לאחר חצי שעה משהדליקו, וכן ראוי לנהוג.

ובמצינו אחר יש לאסור לטעום כשהגיע זמן הדלקת הנרות יותר משאר מצוות, דהרי לכחחילה זמן הדלקת הנרות הוא תיכף לאחר צאה"כ כמש"כ המג"א ריש סי' תרע"ב ורק צדיעצד שלא הדליק תיכף אז, יכול להדליק עד שתכלה רגל מן השוק כמש"כ צשו"ע צס"ב שם, ומאחר שזמנו צצאה"כ, לכן צודאי דאין לטעום ולא לעשות שום דבר מצאה"כ ואילך, כדי שלא יאחר הזמן שהוא מלכתחילה, וחמור הדלקת נ"ח משאר מצוות כק"ש וצדיקת חמץ שזמנם כל הלילה וד' מינים שזמנו כל היום, משא"כ נ"ח לכחחילה וזמנו תיכף לאחר צאה"כ, לכן גם לטעום יש לאסור כדי שלא לאחרה כלל, וכעין הסצרה שכתבנו לעיל צמגילה שמכיון שיש להקדימה לכל המצוות לכן אין לטעום לפנייה, כ"כ צנ"ח כדי שלא לאחר תחלת זמנה, אין לטעום לפנייה.

והגם דצוה"ו שמדליקין צפנים זמן הדלקת נ"ח כל הלילה, מ"מ טוב לזוהר גם צומן הזה להדליק צומן שקצעו חכמים צתחילת הלילה כמש"כ הרמ"א שם, ולכן גם צוה"ו צודאי ראוי שלא לטעום ולא לעשות שום דבר עד שידליק.

ובמצינו יתיישב נמי מש"כ המג"א צסם המנהגים דטוב להדליק לפני האכילה, והיה קשה לן דהלא אכילה מדינא אסור, ולפי מה שציארנו י"ל דכונתו דהגם דזמן מצוה כל הלילה, וכדמפורש צספר המנהגים שם, וא"כ הרי יכול לאכול אפילו סעודת קצב ע"י שיעמיד שומר שיזכירהו, לכן כתב שם דמ"מ טוב להחמיר אף צוה"ו להדליק תיכף צתחילת הלילה כמו שקצעו חכמים, וידליק לפני האכילה אף שיש לו שומר.

אלא דלפי"ו נמצא דמי שיושב ומצפה שיבא לו שמן או שממתין שיתאספו צ"ב וכיוצ"ב שאינו יכול להדליק עדיין - [וכן הצחורים צשיצתיו הק' והצאים להסתופף צכל כ"ק מרן אדמו"ר שליט"א על ימי החנוכה וכמה פעמים צריכין להמתין הרבה עד עת הדלקת הנרות] צודאי דמדינא מותר

- וע"כ י"ל דמשו"ה לא הו"ה המ"א לאכול אף ע"י קריאת השמש רק חצי שעה לפני זמנו ולא בהגיע זמנו, דבהגיע זמנו יש לספור הספירה תיכף כעיקר המצוה, ולכן הגם דע"י קריאת השמש לא ישכח מלספור, מ"מ אם יאכל עתה הלא יאחר ע"י"ו את עיקר זמן הספירה שהוא בתחילת הלילה, לכן לא הו"ה המ"א לאכול אף ע"י קריאת השמש.

ולפי"ו מוכן נמי היטב מה שלא הזכיר המג"א היתר הטעימה לפני הספירה אף בהגיע זמנו, - ולפי"ד יתחיל דמאחר דמצוה לספור ספירה תיכף בהגיע זמנו לכן יש למנוע אז גם מן הטעימה כדי לספור תיכף בתחילת הזמן כנ"ל, - וכמו שכתבנו לעיל אות ב' לענין טעימה לפני קריאת המגילה וצאות ט' לענין טעימה לפני נ"ח דמאחר דמצוה בתחילת הלילה ע"כ אין לטעום לפנייהם, - וה"ה בספירת העומר.

ובקור ויסוד לדברינו אלה הן הנה דברי המג"א צבי רל"ה סק"ד שכתב שם לענין איסור טעימה לפני קידוש וז"ל ומ"מ נ"ל דאין להחמיר בטעימה בעלמא (לפני ק"ש) וכמש"כ סי' תל"א - ולא דמי לקידוש והבדלה דאסור לטעום דהני אחת דוקא בתחילת הלילה בכניסתו וצינאתו - וכו' עכ"ל ע"ש, וכ"כ בית דין צ"ח צ"ח הרב צבי רע"א ס"ט ע"ש, - הרי לנו יסוד לדברינו אלה דכל שעיקר מצותו הוא בתחילת הזמן, הגם דזמנו כל הלילה אסור לטעום לפני עשייתה, כדי לעשותו בתחילת זמנו, ומה דאין באלו חומר איסור טעימה כמו לפני קידוש והבדלה, היינו משום דלא תקנו חכמים זאת רק בקידוש, הא מ"מ מכאן נראה וזו יש נמי להחמיר שלא לטעום לפני עשיית המצוה שמצותה בתחילת זמנה, ולכן ה"ה ציד"ד צמ"ח ספירה, וכן במגילה ובנ"ח שמצותן בתחילת זמן כדביארנו לעיל, גם כהו"ה יש למנוע אף מלטעום משהגיע זמן כדי לקיים מצותן בתחילת זמן כעיקר מצותן.

ומש"כ השו"ע הרב צבי תפ"ט ס"י דבימי הספירה לא יתחיל לאכול אפילו סעודה קטנה חצי שעה קודם זמן הספירה, הא טעימה שרי, - לק"מ, דשם איירי מחצי שעה לפני הספירה דעדיין לא הגיע זמן המצוה, ע"כ אז באמת הטעימה בודאי שרי לכל הסדרות, הא בהגיע זמן הספירה, שפיר י"ל דגם הטעימה אסורה משום דמצוה לספור בתחילת זמנו כדביארנו, [אלא דלפי"ו היו צריכים להקפיד להתפלל תפלת ערצות ולספור ספיה"ע בכל יום תיכף בתחילת הלילה].

ועוד יש לומר בכונת דברי המג"א דאינו מועיל קריאת השמש רק ללפני זמנו, - דס"ל להמג"א דקריאת השמש אין לו דין שומר ממש, מאחר שאינו שומר המיוחד לו, ובקל יכול לצא לידי פשיעה גם עם קריאת השמש, משו"ה אין קריאת השמש מועלת רק לסמוך לזמנו, ולא כשהגיע זמנו, משא"כ מה שהתירו האחרונים בק"ש, היינו

להם לטעום מיד, וכ"כ ביוסף אומן (מנהגי פראנקפורט) סי' תתקס"ו דטעימה בעלמא אפילו מעט פת דרך ארעי מותר ע"ש, וכש"כ אם חלוש לבס בודאי אין להחמיר.

אלא דכמוצן דגם כזה יש להחמיר שלא לטעום, ולהתענות על דבר מצוה חציצה כזו אם לא קשה עליו כדביארנו לעיל, - והחכם עיניו בראשו יראה לטעום מיד לפני צאה"כ אפילו תוך חצי שעה דטעימה בעלמא לכו"ע אין להחמיר בסמוך לזמנו רק בהגיע זמנו, כדנבאר סוף אות י"א ע"ש.

(י) בענין טעימה לפני ספירת העומר - ובדין אבי"ה בהגיע זמן הספירה במקום שהשמש קורא.

ועתה נבאר דברי המג"א צבי תפ"ט סק"א גבי ספירת העומר, דא"י שם צרמ"א דמשהגיע הזמן אסורים לאכול עד שיספור, ולא הזכיר המג"א כלל להחמיר הטעימה כמו שהזכיר בשאר דוכתו, וגם המ"צ לא הזכירה כלל.

והיה נראה לומר דלפני ספירת העומר יש למנוע גם מלטעום, דהנה המג"א שם הקשה ע"ד הרמ"א דהול"ל שחצי שעה קודם הזמן נמי אסור, כמש"כ צבי רל"ב ורל"ה, ולמה לא אסר הרמ"א רק משהגיע הזמן, ותי' דהרמ"א מיירי במקום שהשמש קורא לספור ספירה דאז אין להחמיר קודם זמנו ע"ש.

ולכאורה קשה אם איירי שהשמש קורא א"כ אפי' כשהגיע זמנו יהא מותר לאכול כדחתירו האחרונים אפילו בהגיע זמן ק"ש לאכול ע"י שומר שיזכרנו לקרות ק"ש, דמבואר במשנה ברורה סי' רל"ה ס"ק י"ח, וא"כ למה לא הח"ר המג"א ע"י קריאת השמש רק סמוך לזמנו.

וצהשקפה הראשונה רציתי לומר שאין כונת המ"א שאין מועיל קריאת השמש רק לסמוך ולא להגיע זמנו, אלא כונתו דכשהשמש קורא לספור בזמן הספירה, אז לפני זמנו כשעדיין לא קרא השמש מותר לאכול, דהרי יש לו שומר, הא כשהגיע זמנו והשמש בודאי כבר קרא לספור אסור לו לאכול דהרי השמש כבר לא יקרא, ואין לו שומר עוד, לכן אסור לו לאכול, הא אם השמש עדיין לא קרא או שיש לו שומר שפיר מועיל אף כשהגיע זמנו, ומותר לו לאכול, כן היה נראה לפרש כונת המג"א.

אמנם במשנה ברורה ס"ק כ"ג העתיק דברי המג"א וז"ל דצמקום שהמנהג שהשמש קורא לספור ספירה אין להחמיר בקודם זמנו עכ"ל, משמע דס"ל דקריאת השמש אינה מועלת רק ללפני זמנו ולא להגיע זמנו, וז"ע למה לא יועיל שומר בספירה אף כשהגיע זמנו כמו בק"ש.

ברם היה אפשר לומר דשאני ספירת העומר דמבואר בטור דמצותו בתחילת הלילה אלא דאם שכת יכול לספור כל הלילה, והטעם אי' צבי משום דענין חמימות, וכ"כ בשו"ע הרב ס"ג דלכתחילה מצוה מן המוצא לספור בתחילת הלילה,

שומר מיוחד דזה מועיל אף בהגיע זמנו, וזה יועיל באמת גם בספירת העומר אף בהגיע זמנו, ועי' להלן בריש סי' ל' מש"כ עוד בזה.

(יא) ביאור דין טעימה לפני בדיקת חמץ, דאינה חמורה כבשאר מצות.

ועתה נעין בדברי המג"א בסי' תל"א גבי בדיקת חמץ שהתיר הטעימה עלי פקפוק ולכאורה ל"ע מ"ט לא החמיר זה כמו שהחמיר במגילה, וכש"כ בדיקת חמץ שלפי דעת רש"י כל שלא ביטל עדיין הוא הבדיקה דאורייתא כמש"כ המ"א שם.

ובאמת כבר כתבתי לעיל אות ב' לחלק דשאני מגילה שהוא אחר התענית ואם ניקל לטעום יש לחשוש שימאן אכילתו ויפסע כמש"כ באליה רבה, משא"כ בבדיקת חמץ, וגם שאני מגילה דמנחה לאקדומי לכל המנחה לכן אין לטעום לפני קריאתו, עי"ש.

גם יש מקום לומר שבבדיקת חמץ לא רצה המג"א להחמיר מאחר שבדיקת חמץ עבודה קשה הוא כשמדקדקין זה לבדוק כראוי בכל חדרי הבית בחורין וסדקין ולא רק בהעברה בעלמא, ולכן טוב לו לטעום מידי כדי שלא תהא בדיקתו קשה עליו ויצא לזלזול בזה, ויצא שכרו בהפסדו.

וייתר נראה דגם לפי דברי הרוקח שכתבנו לעיל דנוהגין להתענות ע"ד מנחה חציצה, ומשום ההחמיר המג"א בקריאת המגילה, וא"כ לכאורה ה"ה בבדיקת חמץ שהוא מנחה יצא אחת בשנה הו"ל להחמיר בזה שלא לטעום, - מ"מ י"ל דמאחר דמנחה בדיקת חמץ אינה רק התחלת המנחה ובהכשר מנחה למנחה ציור חמץ, לכן לא מקרי מנחה זו מנחה חציצה כ"כ כלולצ ומגילה להתענות עליה - וכן מצאנו להדיא במג"א סי' תרנ"ב סק"ו שכחצ לחלק צין קריאת המגילה לבדיקת חמץ דלא אסרו הלימוד לפני קריאת המגילה כמו שאסרו לפני בדיקת חמץ, דאידי דחציצה עליו לא יפסע עי"ש, - ולכאורה קשה למה לא תיהוי נמי בדיקת חמץ מנחה חציצה שהיא בא פעם אחת בשנה, אלא ודאי ע"כ לומר כדברינו דמנחה בדיקת חמץ הגם שהוא פעם אחת בשנה מ"מ מכיון שהוא רק התחלה למנחה ציור חמץ, ואינה רק בהכשר מנחה ע"כ אינה חציצה כ"כ בקריאת המגילה ואסור ללמוד לפני בדיקת חמץ, - ומשום הכי נמי לא החמירו בזה שלא לטעום לפני ולתענות עליה ככלולצ ומגילה.

וע"כ לומר כדברינו לחלק צין מנחה בדיקת חמץ לשאר מנחה דהנה הצ"ח בסי' תל"א דצ"ה ומ"ש לכן וכו' הקשה למה החמירו בבדיקת חמץ יותר מבק"ש, דבק"ש לא אסרו ללמוד לפני ק"ש, ותי' הצ"ח דשאני בדיקת חמץ שהוא כי אם פעם בשנה אפשר שיטרד בלימודו וישכח מלבדוק, משא"כ בק"ש שהוא תדירה בכל יום אין לחוש לשכח וישכח.

ומה שאסרו האכילה הוא מתמשש פשיעה דשייך באכילה ולא בלימוד ע"ש שהאריך, וע"ש במג"א סק"ח, - הרי לפנינו דבר פלא שבבדיקת חמץ מה שהוא רק פעם אחת בשנה גורם חומרא דאסור ללמוד שמה ישכח מלבדוק, ובקריאת המגילה מה שהוא פעם אחת בשנה גורם קולא דאידי דחציצה לא חיישין שמה ישכח, כמש"כ המג"א, - וע"כ לומר כדברינו בבדיקת חמץ אינה חציצה כ"כ לכן זה גורם חומרא שיכח, ובמגילה אף דלא הו' רק פעם אחת בשנה עכ"ז מאחר דחציצה לא חיישין שמה ישכח.

אלא דיש להעיר על דברינו אלה מדברי הצ"ח בסי' תרע"ב שז' וז"ל פסק, נראה דאפילו ללמוד אסור משעה שהגיע זמן הדלקת הנרות שמה יטרד בלימודו וישכח מלהדליק וכדין בדיקת חמץ לעיל בסי' תל"א עי"ש וכו' עכ"ל, הרי דגם בהדלקת נ"ח שהיא מנחה חציצה בקריאת המגילה ועכ"ז אסור הצ"ח ללמוד, - ברם, שתי תשובות בדבר, - ראשית דעכ"פ דעת המג"א מוכחת דס"ל בבדיקת חמץ לא הו' חציצה כ"כ שאסרו בזה הלימוד משא"כ במגילה, ושנית אף להצ"ח י"ל דס"ל דבמגילה מותר ללמוד, ושאינה הדלקת נר חנוכה, דלכתחילה זמנו בתחילת הלילה ויש לחשוש יותר שמה יטרד בלימודו וישכח כמו שסיים שם הצ"ח עי"ש, לכן הגם דחציצה יכול לצוא לשכוח ולאחר זמנו.

אמנם עדיין יש להעיר לפי מה שביארנו בהדלקת נר חנוכה וספירת העומר דמאחר שמנחת בתחילת הלילה לכן יש לאסור הטעימה כדי שלא לאחר המנחה אלא יעשה בתחילת זמנה, א"כ ה"ה דהיה לן להחמיר שלא לטעום לפני הבדיקה מאחר דמנחה בדיקת חמץ הוא נמי בתחילת הלילה כדאי' במתני' אור לארבעה עשר בודקין את החמץ וכחצ הראב"ד (הו"ד צ"ן) דמשו"ה נקט אור דיש לבדוק תיכף בתחילת הלילה, וכן הוא לשון המחבר בסי' תל"א בתחילת ליל י"ד בודקין את החמץ, וכ"פ במג"א עי"ש, ומדמנחת בתחילת הלילה היה לן להחמיר לאסור שלא לטעום כלום לפני הבדיקה כדי שלא לאחרה מתחילת זמנה כלל.

אמנם נראה דלא קשה מידי דשאני בדיקת חמץ דצנעם אין מנחה בתחילת הלילה דוקא רק זמנה לכתחילה כל הלילה, אלא שהתקינו שתהא בתחילת הלילה כדי שלא יצא להתרשל בזה או שלא ישכח כמש"כ הראב"ד שם, - וא"כ מאחר דע"י טעימה בעלמא לא יצא לידי שכחה, וגם הטעימה הוא לצורך הבדיקה שיוכל לבדוק יפה, ע"כ אין להחמיר בזה שלא לטעום.

ועכ"ז הגם דביארנו דמותר לטעום לפני בדיקת חמץ וגם אין חיוב להתענות עליה, מ"מ בודאי יש למנוע מלטעום לפני הבדיקה וכמש"כ היעב"ץ (לעיל אות ו') דאף במנחה דרבנן הקלות יש למנוע מלטעום לפני עשייתה עי"ש, וכש"כ בבדיקת חמץ, וכן נוהגים חסידים ואנשי"מ תמיד, - אמנם כמובן אם חלש לצו בודאי מנחה עליו לטעום כדי שיוכל

אלא דהגם דמותר מדינא לטעום לפני תקיעת שופר
וצפרט לחלוש, מ"מ צודאי ללא יאכל הרצה, רק לשחות קצת
ואולי גם לאכול קימעה מפירות או פת הבא בכיסין [מזונות]
פחות משיעור קביעת סעודה, וי"א לא יותר מכביצה, ולא
טוב עושין אלו שאוכלין הרצה דהלא רק טעימה מותרת,
משא"כ אכילה לפני עשיית המצוה איסור גמור הוא.

ואולי היה אפשר להמליץ קצת על אלו שאוכלין הרצה
ושצנעין עפ"י מש"כ זל"ח ר"ש ברכות שהבאימי לעיל
[סוף אות ה'], שכתב וז"ל ואף שאסור לאכול משהגיע זמן
ק"ש וכו' אולי הכהנים מותרים לאכול תרומתן אז אפילו
בזמן ק"ש כיון שאכילת תרומה מצוה הוא כעובד עבודת
זהמ"ק והרי ר' טרפון ביטל זמן בית המקדש בשביל אכילת
תרומה וכו' עכ"ל ע"ש.

ולפי"ז ה"ה צו"ט של ר"ה שמצוה לאכול זו ולשמות
זו כדכתיב בנחמ' ח' אכלו משמנים ושחו ממתקים וגו'
ואל תעצבו כי חדות ד' הוא מעוזכם, וכתיב ושמתם בנגד
(וקאי נמי על ר"ה עי' רש"י בנחמ' שם, ור"ה נקרא
חג בכמה דוכתי) ומאחר דמצוה גדולה לאכול ב"ה ע"כ
יש מקום לומר כדברי הנ"ל דמותר לאכול זו אף לפני
התקיעות כדי לקיים מצוה אכילה ב"ה, - וצפרט שגומרים
התפלה והתקיעות הרצה לאחר חלות, ואם לא יאכל לפני
התקיעות הרי יתענה ב"ה ואין להתענות זו כלל [כלשון
הטור], ושאי מצוה תקיעת שופר ממצוה נטילת לולב וקריאת
המגילה שנטילתו וקריאתו הוא ציבור ויש לו כל היום זמן
לאכול ולסעוד, ע"כ למה יאכל לפני עשייתו, משא"כ ב"ה
יטורך להתענות עד הרצה לאחר חלות ע"כ הקילו זו יותר.

ובאמת גם בנטילת לולב אם לא היה לו לולב ליטול ציבור
אין לו להתענות כמש"כ במג"א סי' תרנ"ב סק"ד
וז"ל מי שצא בדרך ומצפה שיצא למקום הלולב משמע
לכאורה דצריך לעצור זמן אכילה א' עד שיטלנו כמ"ש סי'
קפ"ב ס"א ורנ"ו ס"ג מיהו צה"מ כתב דאם אין לו כוס
לקידוש אוכל בלא קידוש דאסור להתענות בשבת כמש"כ סי'
רפ"ט א"כ צה"מ אסור להתענות לכן נ"ל - דגם המחמיר
לא יתענה יותר מחצי היום - ערס"י רפ"ח עכ"ל המ"א.

הרי דגם צולב התיר המג"א לאכול כשצריך להתמין
עליו עד חלות, וא"כ כש"כ ב"ה דיגמור תפילתו הרצה
אחר חלות צודאי דרשאים לאכול לפני תקיעת שופר כדי שלא
יתענה זו.

ויתר ע"כ אלו הנוהגין להשאר בצהמ"ד שאין שום חשש
שיצאו לשכות מלתקוע, הרי אין כאן איסור כלל
לאכול וכמש"כ במשנה ברורה צה" לולב שם סק"ז וז"ל וי"א
דאם מצפה שיצא לו לולב אין לו להתמין כלל דהרי יש לו
מי שיזכירו ליטלו היינו אותו שיצא לו הלולב, ומי שחלש לבו
צודאי יוכל לסמוך ע"ז עכ"ל, ועי' מש"כ שם בשער הציון
ס"ק ז', וכש"כ ציד"ד שגשאר בצהמ"ד והש"ך תוקע לו ולא
שיך שכתה צודאי מותר מדינא אף לאכול.

לצדוק כראוי כמש"כ לעיל, אלא דהתכס עיניו צראשו לטעום
לפני הגיע זמן הצדיקה, דמוך חצי שעה צודאי מותר לטעום
לכתחילה לכל הדעות והחומרות וכל המצות כדצארנו לעיל.

(יב) בענין אכילה וטעימה לפני תקיעת שופר, וואכילה
וטעימה לפני המילה ופדה"ב, וחתן לפני החופה].

ועתה נדון בענין אכילה וטעימה לפני תקיעת שופר, הנה
צודאי אסור לאכול לפני תקיעת שופר כמו לפני
שאר המצות, וטעימה צודאי גם זה מותרת מדינא, אלא
דראיתי בשדי חמד מערכת ראש השנה סי' ב' אות ל"א
שהצי"א דצרי הבית מאיר (הבאימי לעיל אות ו' ז') דס"ל
דטעימה אסורה לפני נטילת לולב, ולפני תקיעת שופר,
והחזיק עמו, ועי"ש מה שהאריך בזה, - אלא שכבר ציארנו
לעיל דלית הלכתא כדברי הבית מאיר וטעימה מדינא צודאי
שרי, (ועי' מה שכתב בזה במטה אפרים סי' תקפ"ח ס"ב
וצאלף המגן סק"ב ע"ש).

אלא דעכ"ז הלא כבר ציארנו לעיל דחסידים ואנשי מעשה
מתענים ע"ד מצוה וע"כ צודאי ראוי לכל יר"ש וחסידי שלא
לאכול ואפילו לשחות לפני תקיעת שופר, וכמוכן דזה דוקא
אם אין לו חלישת הלב, דבלב חלוש כבר הארכנו לעיל אות ז'
דאין להחמיר שלא לטעום דהוי חומרא דאחי לדי קולא שלא
יוכל להתפלל ולשמוע התקיעות בדעת כלולה ובכונה הראויה,
(ובענין עשיית קידוש יש להאריך ואכ"מ ועי' במטה אפרים
וצאלף המגן שם ובשדי חמד שם).

וגרסא דאף המחמיר להתענות על מצוה תקיעת שופר
עכ"ז יכול לשחות קצת לפני התפלה כפי שנוהגין
בכל יום, כמו שכתבתי לעיל סוף אות ה' לגבי שתי ציבור
לפני קריאת המגילה, דמה דיש להתענות ע"ד מצוה היינו
דוקא כשהגיע כבר עת המצוה, משא"כ בתקיעת שופר שהגם
שמצוה תקיעת שופר מתחלת מהצוקר, מ"מ מאחר שחזקו
למקוע אחר חפלת שחרית מסתבר דלפני התפלה לא מקרי
עדיין זמן המצוה שיטורך להתענות עליה כמו שהסברתי
לעיל עי"ש, וע"כ אף המחמירים יכולים לשחות ציבור, ויש
מחמירין יותר ואין שותין רק לפני עלות השחר טרם יתחייב
במצוה שופר, ותע"ב ועי' צש"ח שם.

ועוד י"ל דכמו שהמירו האחרונים לשחות קאווה לפני
התפלה שהוא אסור מדינא והמירוה מפני חלישת
הלב, כש"כ שיש להתיר לשחות לפני התקיעות שלא הוי רק
חומרא, - וצפרט שאם לא ישתה כלום עד אחר חפלת מוסף
הרי נמצא מתענה רוב היום ואין להתענות ב"ה כדמבאר
בטור ושו"ע סי' תקנ"ז ובנוש"כ שם.

[וראה זה פלא מה שראיתי צאלל אברהם להגה"ק
מבוטשאטש וי"ע שהמיר לנשים לטעום לפני תקיעת שופר,
ולאנשים לאחר תקיעות דמיושב לפני מוסף, והו"ד צש"ח חמד
שם, ודבריו פלאים שהרי אין להפסיק בין תקיעות דמיושב
לתקיעות דמעומד כדמבאר בסי' תקנ"ב ס"ג וצ"ג].

כ"ז כתבתי רק להמליץ בעד אלו שאוכלין הרבה למאכל להם איזה סמך, אבל צודאי לא טוב עושין, רק יש להזהר שלא לאכול רק טעימה בעלמא ככזית וכציצה להשביח רעבונו קצת, - וטוב מזה ומזה הנזהר שלא לטעום כלל לפני עשיית כל המצות כדציארנו לעיל.

ועי' בנחלת נצי ריש הל' מילה מש"כ לענין אכילה וטעימה לאז לפני מילת בנו ולפני פדיון בכורו, ועי' מה שכתבתי עוד בזה בסיומן ל'.

וחרתן לפני החופה כשהחופה צלילה לכאורה מדין חטנית היה כבר יכול לטעום, אלא דלפי דברי הרוקח דכל התענית הוא משום שמתענין ע"ד מצוה החציצה, א"כ כש"כ שלא יטעום סמוך לפני החופה, שהוא מצוה החציצה מאוד מאחר שהוא צרצור"ש רק פעם אחת בחיים, - אלא דאם קשה עליו התענית ויפריע לו מצלילת דעתו בעת החופה, אז יש לו להקל לטעום מידי, - אלא שיזהר שלא יאכל או ישחה דבר המשכר כי גם זה אחד מן הטעמים של התענית שלא יהא שכיח שכרות בעת החופה והקידושין.

אמנם הכלה, נראה דאין לה להחמיר כלל שלא לטעום, כי המצוה הוא על האיש לקדש את האשה, ולא על האשה להתקדש, ומדהוא עושה מעשה המצוה ע"כ עליו מוטל שלא לטעום לפני עשיית המצוה, הא הכלה שפיר מותרת לטעום.

תמצית הדינים העולה להלכה.

א. לכתחילה יש למנוע מלטעום לפני כל מצוה אפילו מצות דרבנן הקלות כמש"כ היעב"ץ דוריזין מקדימין למצות, אלא דבזה אין להחמיר כ"כ, אלא כל שיש לו קצת צורך בדבר, ובפרט אם ע"י הטעימה יעשה המצוה ביתר שאת אפילו מדת חסידות לית ביה.

ב. במצות החצירות הבאות מזמן לזמן, - כנטילת לולב - תקיעת שופר - צריח מילה - קריאת המגילה - נר חנוכה - חופה - וכיוצ"כ יש להקפיד שלא לטעום כלום לפני עשייתן כדברי הרוקח שמתענין ע"ד מצוה כדי להראות חציבותיה להמצוה.

ג. ואף במצות אלו נ"ל דדוקא כשכבר הגיע עת קיומם אין לטעום, משא"כ במצות שחיקנו לעשותן לאחר התפילה כגון צריח מילה, ותקיעת שופר, וקריאת המגילה צבוקר אז לפני התפלה שעדיין אינו עומד לעשות המצוה י"ל דמותר אז לטעום.

ד. ועב"ז גם במצות החצירות מותר לטעום לפנייהם לצורך

גדול, אלא שאין תנאי מצוות אלו שוין, לכן כל אחת יש לה דין בפני עצמו כמו שנבאר:

תקיעת שופר מאחר שמאחרין צה הרבה ועד שיאכל הסעודה כבר יהיה הרבה אחר חצות, ע"כ צודאי יש להקל יותר לטעום לפני התקיעות עי' אות י"ב.

נטילת לולב מכיון שנוטלין אותו צבוקר ואין בעשייתו שהיית זמן צודאי דאין לטעום לפנייה, ובפרט צ"י ימים הראשונים דהוי דאורייתא וגם חציב יותר - אולם אם צריך להמתין עד שיציא לו הד' מינים, וכש"כ אם משכים צבוקר ללמוד שמפריעו מלימודו, ובפרט הנוהגין ליטול לפני ההלל, יש להקל להן לטעום מידי לפני נטילתם אם חלוש לבם.

בהדלקת נר חנוכה צודאי דאין לטעום לפני ההדלקה, ובפרט שמצוה להדליק לכתחילה חייב צלחה"כ ואין לשהות כלל, ואם צריך להמתין עד שיצא המדליק או עד שיאספו צ"צ וכיוצ"כ וחלוש לבו יכול להקל לטעום מידי.

קריאת המגילה חמורה טפי שעומד אחר התענית ואם ניקל בטעימה ימשך לאכול יותר, וגם י"א דעיקר התענית נתקן כדי להתענות לפני קריאת המגילה, ועוד שמצות מגילה מוקדמת לכל המצות ע"כ אין לטעום לפנייה כדי שלא לאחר כלל, - אמנם גם זה מי שחלוש לבו ויפריע אותו מלקרוא בראוי יכול להקל לטעום מידי, ובפרט אם צריך להמתין לקריאת הש"ץ.

צבדיקת חמץ מותר מדינא לטעום לפנייה, וצודאי דגם זה יש להחמיר לכתחילה, אלא דמאחר שהוא עבודה קשה ע"כ אם התענית חפריע אותו מלצדוק יפה, צודאי טוב לו לטעום, ובפרט שאינה רק כהכשר מצוה ואינה חציצה כ"כ ע"כ יש להקל זה יותר.

לפני המילה נכון שלא לטעום מידי, ולפני התפילה שעדיין אינו עומד לקיימה יש להקל יותר.

לפני החופה נכון שלא יטעום החתן מידי אי לא שק"ל התענית יכול לטעום דבר שאינו משכר, ולהכלה אין ענין כלל שלא לטעום.

לפני ספירת העומר נכון שלא לטעום, ובפרט שמצותה בתחילת הלילה, אלא דכשממתין למנין ראשי לטעום.

והחובב עיניו צראשו יראה לטעום טרם זמן המצוה, כדי שלא יצטרך להקל בהגיע זמנה ויכול להתענות על המצות, ויכול לטעום אפילו סמוך חוץ חצי שעה דלכו"ע אין שום חומרא שלא לטעום אז.

סימן ל'

שקלא וטריא בדברי הפוסקים אי מועיל להעמיד שומר שיזכירנו, להתיר לאכול לפני ק"ש ותפלה ועשיית המצות

בתוכן: דין קריאת השמש סמוך לזמנו ובהגיע זמנו, וישוב סתירת המג"א בזה / תמיה מדברי המג"א ע"ד המ"ב שהתיר במעריב ע"י שומר, ומחלק בין שומר מיוחד לקריאת השמש / שקו"ט בדברי האחרונים המחלקים בין שומר לדבר מצוה לשומר לדבר הרשות / מחלק בין שומר שא"צ רק להזכירו לעשות המצוה בין שומר שצריך לשומרו כל הזמן מלעשות איסור, ומיישב בזה קו' השו"ע הרב / שקו"ט בהעמדת שומר לבדוק הסבין לאחר שחיטה / מחלק בין תקנת בדיקת הסבין לאיסור אכילה שאינה רק סייג / ודין שומר לאכול לפני המילה / מבאר דשעון מעורר גרע משומר ודלא בהמסנה"ש / ומתי מותר לאכול כשיש לו מנין קבוע.

להג"ה

והגם דכ"כ היה אפשר להקשות ע"ד המג"א שסותר את עצמו שצ"ל תפ"ט לא התיר לאכול ע"י קריאת השמש רק סמוך לזמן ספירה, וצ"ל התיר בזה אף בהגיע זמן מנחה קטנה, - לק"מ דכ"כ כחציו בתשובה הקודמת צ"ל י"ד צ"ל צדעת המג"א דמה שלא התיר בהגיע זמן הספירה ע"י קריאת השמש לאו משום דאין קריאת השמש מועלת רק כונתו דבהגיע זמנו הרי כבר קרא השמש ושוב לא יקרא עוד, - או דס"ל להמג"א דספירת העומר שאי דמנחה יזכירו מ"מ אין לאכול דמנחה לספור חייב בתחילת זמנו ע"ש, - משא"כ ע"ד הכף החיים שגם במעריב לא התיר ע"י שומר רק סמוך לזמנו קשה הלל צמנחה התיר המג"א גם בהגיע זמנו, אי לאו דנחלק בין מנחה למעריב שי"צ ק"ש דאורייתא.

אמנם לאחר העיון בזה נראה לי פשוט דדברי האחרונים שצ"ל הכף החיים נודקים, שהרי המג"א צ"ל סק"ד כחציו מפורש דמה דמועיל קריאת השמש היינו דוקא בסעודה קטנה דהרי אמרינן בגמ' דצמנחה לא שכיחי שכרות, וא"כ בסעודה גדולה דשכיחי שכרות אסור אף ע"י קריאת השמש עכ"ל, ולפי"ז נמצא דכל היתרו של המג"א צ"ל המרדכי לאכול לפני מנחה כשהשמש קורא היינו דוקא צמנחה דלא שכיחי שכרות הא בתפלת מעריב וק"ש, דשכיחי שכרות כדאי בגמ' שבת דף י', אינו מועיל ביה קריאת השמש, וע"כ צ"דק לא התירו האחרונים שצ"ל הכף החיים לאכול ע"י שומר שיזכירנו בהגיע זמן מעריב דלילה דשכיחי שכרות אינו מועיל שומר, ומה שהתירו סמוך למעריב אף דשכיחי שכרות למדו זאת מדברי המג"א צ"ל תפ"ט הנ"ל שהתיר סמוך לזמן הספירה ע"י קריאת השמש, הגם שהוא סמוך למעריב והו' זמן שכרות ואינו מועיל ביה קריאת השמש כד"ל להמג"א עצמו צמנחה, אלא ע"כ לומר דהגם דאינו מועיל בזמן דשכיחי שכרות קריאת השמש, היינו דוקא כשהגיע זמנו, הא ללפני זמנו מועיל קריאת השמש אף בזמן שכרות, וכן משנה"י מדברי המג"א סי' רל"ה סוקק"ד שהביא המשנה

(א) שקו"ט בדברי המשנה ברורה והכף החיים דנחלקו אם ע"י שמעמיד שומר שיזכירנו מותר לאכול ולעשות חפציו לפני עשיית המצוה אף בהגיע זמנה.

ועתה נבוא לבאר מה שכבר הצאתי כ"פ צ"ל הקודם הא דפשיטא ליה להמשנה ברורה צ"ל רל"ה ס"ק י"ח צ"ל האחרונים דע"י שיעמיד שומר שיזכירנו להתפלל מעריב מותר לאכול סעודת קבע אף בהגיע זמן קריאת שמש, והוכיח כן ממה דמצאנו צ"ל רל"ז דמקום שהשמש קורא לא גזרו כלל לאכול ולעשות מלאכות לפני מנחה, ואפילו בהגיע זמן מנחה דמצאנו שם צמג"א צ"ל המרדכי, וכן משמע צמג"א סי' רל"ה סק"ד דמועיל קריאת השמש גם למעריב ע"ש, וס"ל להמשנה ברורה דכמו דמועיל קריאת השמש ה"ה דמועיל שומר.

אמנם צ"ל הכף החיים סי' רל"ה ס"ק ט"ו כתב צ"ל האחרונים דאם צ"ל מלאך שיזכירנו מותר לאכול סמוך לזמנה עכ"ל, הרי דס"ל דלא מהני שומר שיזכירנו רק סמוך לזמנו ולא להגיע זמנו, וכעין דברי המג"א צ"ל תפ"ט ס"ק י"א גבי ספירת העומר שאינו מועיל קריאת השמש רק ללפני זמנו, וגם שם צ"ל ס"ג כתב הכף החיים ע"ד המג"א הנ"ל וז"ל וכן אם צ"ק מלאך שיזכירנו בהגיע הזמן, אין להחמיר קודם זמנו, כמ"ש לעיל סי' רל"ה אות ט"ו עכ"ל, - הרי דס"ל להכף החיים דפשיטא דאינו מועיל שומר בכל מקום רק ללפני זמנו ולא בהגיע זמנו.

א"ל דלכאורה יש להקשות ע"ד הכף החיים דהלל מצאנו צ"ל רל"ז ס"ז וצמג"א ס"ק י"ד צ"ל המרדכי דמועיל קריאת השמש גם בהגיע זמן מנחה קטנה ולמה לא התיר הכף החיים בהעמדת שומר רק סמוך לזמן מעריב ולא בהגיע זמנו, והרי הכף החיים דימה להדדי העמדת שומר לקריאת השמש, וכמו דמועיל קריאת השמש אף בהגיע זמנו כ"כ יועיל העמדת שומר.